

رابطه بین دینداری با کارکرد خانواده در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی تبریز*

دکتر نازی عبدالله پور^۱، دکتر محمدباقر مقیمی آذری^۲، حسین قلی زاده^۳، میر روح الله سید مهدوی
اقدام^۴ و زینب علی اشرفی زکی^۵

چکیده

هدف پژوهش حاضر، بررسی رابطه بین دینداری و کارکرد خانواده می باشد. بدین منظور ۴۰۰ دانشجویان دانشکده های دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز به صورت تصادفی خوشه ای چند مرحله ای انتخاب شده و ابزارهای مربوطه را تکمیل

۱- استادیار الهیات، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز

۲- استادیار روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرند

۳- کارشناس ارشد روانشناس بالینی

۴- دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات تهران

۵- کارشناس ارشد الهیات

* این پژوهش با حمایت مالی معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز انجام گرفته است.

نمودند. ابزارهای مورد استفاده عبارت بودند از پرسشنامه معبد و ابزار سنجش خانواده. تحلیل داده های به دست آمده نشان داد که از بین سه بعد نگرش دینی، دخالت دادن دین در انتخابها و تصمیم ها با همه ابعاد کارکرد خانواده به جز ارتباط همبستگی معناداری داشت، اما مولفه های عمل به واجبات و مستحبات، به ترتیب تنها با دو و یک بعد از کارکرد خانواده رابطه معنادار نشان داد. تحلیل رگرسیون چندگانه نشان داد که دخالت دادن دین در انتخابها و تصمیم ها به صورت معناداری مولفه های کارکرد کلی، نقشها، حل مسئله، پاسخدهی عاطفی، آمیزش عاطفی و کل مقیاس کارکرد خانواده در دانشجویان را پیش بینی کرده است، در حالیکه عمل به مستحبات فقط در پیش بینی حل مسئله سهم داشته است. نتایج به دست آمده حاکی از این هستند که دخالت دادن دین در تصمیم ها و انتخابها بیشتر از دیگر ابعاد دین در کارکرد خانواده تاثیر دارد. نتایج مطالعه حاضر به صورت تلویحی به این مسئله اشاره دارد که دین اسلام هم دارای رهنمودهای فردی و هم اجتماعی است.

واژه های کلیدی: دینداری، کارکرد خانواده، دانشجوی

مقدمه

دین به عنوان نظام اعتقادی سازمان یافته همراه با مجموعه ای از آیین ها و اعمال تعریف شده است که تعیین کننده شیوه پاسخدهی افراد به تجارب زندگی است (زولینگ^۱ و همکاران، ۲۰۰۶). همچنین دینداری به عنوان جستجوی شخصی یا گروهی تقدس که در یک بافت مقدس سنتی ظاهر می شود، در نظر گرفته شده است (زیبائتر^۲ و پارگامنت^۳، ۲۰۰۵) که چنین تعریفی تفاوت مفهومی بین دو سازه معنویت و دینداری را روشن می کند، چرا که معنویت تجربه کاملاً شخصی مقدس است، در حالیکه دین

1 - Zulling
2 - Zinnbauer
3 - Pargament

بیشتر شامل کیفیاتی است که به بافت دینی سنتی فرد اشاره می کند (کلی^۱، ۲۰۰۸). اعتقاد بر این است که هر دو سازه، یعنی دینداری و معنویت جزء عوامل اجتماعی و روانشناختی مهم در زندگی انسانها هستند (ساواتزکی^۲ و همکاران، ۲۰۰۵). دین در اغلب موارد نقشی میانجی دارد و در چنین شرایطی بر فرآیندهای فکری و ارزیابی رویدادهای روزمره فرد تاثیر می گذارد، به طوری که برخی پژوهشگران بر این باورند که به کمک باورهای دینی مقابله با هیجانها و شرایط اجتماعی تسهیل می گردد (دینر، کوکاس و اویشی، ۲۰۰۲؛ به نقل از هادیانفر، ۱۳۸۴). پژوهشهای متعددی در زمینه تاثیر دین بر سازه های روانشناختی انجام گرفته اند و اغلب حاکی از تاثیر مثبت آن بر بهداشت جسمانی و روانی می باشند؛ مثلا مطالعات، تاثیر مثبت آن را بر رفتارهای مقابله ای سالم (تورسن، هریس و اومن، ۲۰۰۱)، افسردگی (پیرس و همکاران، ۲۰۰۳)، نگرانی (فرایدنبرگ و همکاران، ۲۰۰۳)، عزت نفس (فری، ۲۰۰۰)، ناسازگاری و افسردگی (خدایاری فرد، غباری بناب و شکوهی یکتا، ۱۳۸۰)، سلامت عمومی (شریفی، مهرابی زاده هنرمند و شکرکن، ۱۳۸۴)، و هویت (نجفی، احدی و دلاور، ۱۳۸۵) نشان داده اند. با وجود توجهات پژوهشی فراوان بر نقش دین در این سازه ها، تاثیر و نقش آن در کارکرد خانواده کمتر مورد توجه قرار گرفته است.

خانواده در عین اینکه کوچکترین واحد اجتماعی است، مبنا و اساس هر اجتماع بزرگتر است (ماکروس و مک کاب، ۲۰۰۰) و به دلیل اینکه دو نهاد خانواده و دین ارزشهای مشابهی را مورد تاکید قرار می دهند و برای تقویت اجتماعی شدن به هم وابسته اند، پژوهشگران رابطه بین آن دو را پیش بینی می کنند (خدایاری فرد، شهابی و اکبری زردخانه، ۱۳۸۶). در طول سده های متوالی، خانواده میانجی انتقال باورها و ارزشها بوده است، اما امروزه به دلیل تغییرات در شیوه زندگی، خود خانواده دچار

1 - Kelley

2 - Sawatzky

تغییراتی شده است. مثلاً چرلین^۱ (۲۰۰۴) بر این باور است که تنوع خانواده، با به وجود آمدن شیوه های جدید زندگی خانوادگی، مثل خانواده های تک والدی، خانواده های مجرد و ... افزایش یافته است. با این حال، در همه ادوار و جوامع اهمیت خانواده پذیرفته شده است و امروزه حتی در جوامع مدرن، با وجود چنین دگرگونی هایی، خانواده اهمیت و کارکردهای خود را حفظ کرده است. برای اغلب افراد، روابط خانوادگی چیزی بیشتر از فرآیندهای زیستی، روانی و اجتماعی است، چرا که مردم اغلب معتقدند که این پیوندها به صورت مستقیم با آرامش روحی همراه است. این مشاهده همسو با نتیجه گیری زیمرمن (۱۹۷۴؛ به نقل از ماهونی، پارگامنت، اسوانک و اسوانک، ۲۰۰۳) درباره ادیان شرقی از جمله اسلام است: "آنها بر تقدس روابط خانوادگی بیشتر از هر موضوع دنیوی دیگری توجه دارند." به صورت خلاصه، مردم اغلب به روابط خانوادگی به عنوان پدیده ای مقدس می نگرند که این مسئله می تواند در کارکرد خانواده موثر باشد. علاوه بر این، بیشتر دینها، رهنمودهایی درباره شیوه ای که اعضای خانواده، باید با یکدیگر رفتار کنند ارائه کرده اند که روابط و ساختارهای خانواده را تعدیل می کند. چنانچه قبلاً نیز اشاره شد، خانواده و دین بر همدیگر تاثیر می گذارند و شواهد تجربی نیز حاکی از این است که دین نقش بارزی در روابط خانوادگی بازی می کند (ماهونی^۲ و همکاران، ۲۰۰۱) اما کمبود شواهد تجربی در زمینه سهمی که دین در کارکرد خانواده ایفا می کند منجر به این شده است که متخصصین علوم اجتماعی تاثیر دین را در مکانیزمهای روانی- اجتماعی نادیده گرفته و یا نقش آن را کاهش دهند (ماهونی و همکاران، ۲۰۰۳). با این حال، یک مطالعه در این زمینه، که توسط کولدول^۳ (۱۹۹۵) انجام گرفته بود نشان داد که انجام فریضه های دینی منجر به افزایش سطح

۱ - Cherlin

۲ - Mahoney

۳ - Coldwell

کارکرد خانواده می‌گردد. یافته‌های وی حاکی از این بود که دین بر بعد انسجام^۱ که یکی از کارکردهای خانواده می‌باشد تاثیر بگذارد. با توجه به اینکه خانواده و روابط درون آن پیچیدگیهای خود را دارد، نظریه‌های مختلفی در زمینه کارکردهای آن ارائه شده است. مطالعه کولدول (۱۹۹۵) بر اساس مدل سیستم‌های خانوادگی و زناشویی السون انجام گرفته است که این مدل سه مولفه برای کارکرد خانواده در نظر گرفته است (شامل انعطاف‌پذیری، انسجام و ارتباطات)، در حالی که دیگر مدلها، مولفه‌های بیشتری را معرفی کرده‌اند.

یکی از مدل‌های مهم در زمینه کارکرد خانواده که جامع‌تر از دیگر مدلها بوده و برای ارزیابی خانواده هم از ابزارهای مشاهده‌ای سود می‌جوید و هم از ابزارهای خودسنجی مدل کارکرد خانواده مک مستر است. این مدل در اوایل دهه ۱۹۶۰ توسط اپستین، بیشاپ و لوین در دانشگاه مک مستر رشد یافت (کارلسون، اسپری و لویس، ۱۳۷۸) که به ارزشیابی ازدواج‌ها و خانواده‌ها می‌پردازد. این مدل، یک مدل سیستمی با جهت‌گیری بالینی از کارکرد خانواده است که خصوصیات ساختاری و سازمانی گروه خانواده و الگوهای تبادلی مهم موجود میان اعضای خانواده را معین می‌کند (کیت نر و همکاران، ۱۹۹۶؛ به نقل از زاده محمدی، ۱۳۸۵). این مدل شش بعد از زندگی خانودگی را مورد ارزیابی و سنجش قرار می‌دهد که به قرار زیر است:

۱- حل مساله: به طور خلاصه حل مساله نشان‌دهنده توانایی حل مشکلات در سطحی که کارکرد کارآمد خانواده را حفظ کند، می‌باشد. دو نوع مسئله در این بعد مشخص می‌شود؛ ابزاری که به مسائل عملی و روزمره زندگی مانند تهیه غذا، مسکن، پوشاک و تامین بودجه خانواده در حد کفایت مربوط است و مسائل عاطفی که به احساسات، مثلا خشونت یا عدم اعتماد بین اعضای خانواده، مربوط می‌گردد.

۲- ارتباط: این بعد به چگونگی تبادل اطلاعات در بین اعضای خانواده اطلاق می شود. این مدل صرفاً به ارتباط کلامی توجه دارد نه به این خاطر که اهمیت ارتباط غیر کلامی را نادیده می گیرد بلکه به خاطر مشکلات عملی که در سنجش و جمع آوری داده ها در زمینه رفتارهای غیر کلامی وجود دارد. ارتباط می تواند از نوع صریح یا غیر صریح و مستقیم یا غیر مستقیم باشد (زاده محمدی و ملک خسروی، ۱۳۸۵).

۳- نقش ها: نقش ها کارآیی شیوه خانواده در توزیع و انجام وظایف را نشان می دهد. نقش ها چنین توصیف می شود: الگوهای تکراری رفتاری که افراد از طریق آن کارکرد خانواده را انجام می دهند. نقش ها به دو طبقه ابزاری و عاطفی تقسیم می شوند.

۴- پاسخگویی عاطفی^۱: به توانایی اعضای خانواده برای پاسخگویی متناسب هیجانی به محرک های مختلف اشاره می کند. اینکه آیا خانواده می تواند انواع هیجان های مختلف را ابراز کند؟ و آیا پاسخ های عاطفی خانواده هم از نظر کیفی و هم از نظر کمی با موقعیت تناسب دارد؟ دو نوع از پاسخ دهی عاطفی شناسایی شده است: احساسات مثبت که شامل واکنش هایی مانند عشق، مهربانی، شادی و امثال آن است؛ احساسات منفی که هیجان هایی مانند ترس، وحشت و خشم و مانند آن را در بر می گیرد.

۵- درگیری عاطفی^۲: به میزان درجه و کیفیت علاقه، توجه و سرمایه گذاری اعضای خانواده در برابر یکدیگر اشاره دارد.

۶- کنترل رفتاری: این بعد به قواعدی مربوط می شود که خانواده بر اساس آن آموزش را می گذراند و به توصیف استانداردها و آزادی های رفتاری می پردازد (میلر^۳ و همکاران، ۲۰۰۰).

1 - Affective responsibility

2 - Affective involvement

3- Miller

بنابراین، هدف مطالعه حاضر تعیین رابطه بین نگرش مذهبی با کارکرد خانواده دانشجویان بر اساس دیدگاه مک مستر و نیز پیش بینی کارکرده خانواده از طریق نگرش مذهبی می باشد.

روش

جامعه و نمونه: جامعه آماری پژوهش حاضر را تمامی دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز تشکیل می دهد. نمونه مورد مطالعه نیز شامل ۴۰۰ دانشجو (۲۶۱ دختر، ۱۳۹ پسر) با میانگین سنی ۲۱/۳ می باشد که در سال تحصیلی ۸۹-۸۸ مشغول به تحصیل بودند. برای انتخاب نمونه، از روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای چند مرحله ای استفاده شده است. برای این منظور ابتدا چهار دانشکده انتخاب شدند و سپس در هر دانشکده دو رشته به صورت تصادفی انتخاب شدند. با توجه به اینکه واحد نمونه گیری کلاس بود، در هر رشته فقط دو کلاس به صورت تصادفی انتخاب شده و همه دانشجویان ابزارهای مورد نظر را تکمیل نمودند

ابزارهای پژوهش

ابزار سنجش خانواده^۱: ابزار سنجش خانواده پرسشنامه ای ۶۰ سوالی است که برای سنجیدن عملکرد خانواده طبق الگوی مک مستر تدوین شده است. این الگو ویژگیهای ساختاری، شغلی و تعاملی خانواده را معین می سازد و شش بعد از عملکرد خانواده را مشخص می کند که ابعاد آن بدین قرار است: حل مشکل، ارتباط، نقشها، پاسخدهی عاطفی، آمیزش عاطفی و کنترل رفتار. لذا این ابزار متناسب با این شش بعد، از شش خرده مقیاس برای سنجش آنها به علاوه خرده مقیاس هفتم که مربوط به

عملکرد کلی است تشکیل شده است. گرچه پرسشنامه کنونی ۶۰ سوالی است، مطالعات اولیه بر اساس مقیاس ۵۳ سوالی بوده است.

پایایی: ابزار سنجش خانواده با ضریب آلفای خرده مقیاس های خود از ۰/۷۲ تا ۰/۹۲ از همسانی درونی برخوردار بوده است (اپشتاین و همکاران، ۱۹۸۳؛ به نقل از ثنایی، علاقند و هومن، ۱۳۷۹). در ایران نیز این پرسشنامه توسط امینی (۱۳۷۹) مورد بررسی قرار گرفته که پایایی آن برای هریک از مقیاسها به ترتیب زیر بوده است: حل مشکل ۰/۶۱، ارتباط ۰/۳۸، نقشها ۰/۷۲، پاسخدهی عاطفی ۰/۶۴، آمیزش عاطفی ۰/۶۵، کنترل رفتار ۰/۶۱ و کل مقیاس ۰/۹۲ (به نقل از بیرامی، حکمتی و سودمند، زیر چاپ). همچنین بررسی اعتبار شش خرده مقیاس نشان داده است که خرده مقیاسهای این ابزار نسبتاً مستقل می باشند. این ابزار دارای اعتبار همزمان و پیش بین خوبی است (همان منبع).

آزمون معبد: این آزمون توسط گلزاری (۱۳۷۹) و برای سنجش عمل به باورهای دینی تهیه شده است و دارای ۲۵ آیت می باشد. مواد آزمون در سه حوزه عمل به مستحبات، انجام واجبات و دوری از محرمات، در نظر گرفتن مذهب در تصمیم گیریها و انتخابهای زندگی و جنبه های اجتماعی مذهب قرار دارد. این آزمون بر روی ۸۹۴ دانشجو و ۵۲ جوان زندانی (۲۵ دختر و ۲۵ پسر) جمعاً ۹۴۷ نفر اجرا شده است. پایایی این آزمون از طریق بازآزمایی و دونیمه کردن به ترتیب ۰/۷۶ و ۰/۹۱ به دست آمده است. همچنین ضریب آلفای کرونباخ این آزمون ۰/۹۴ می باشد. اعتبار وابسته به ملاک این آزمون از طریق مقایسه افراد مذهبی و غیر مذهبی با ضریب اعتبار ۰/۸۴ و ۰/۷۸ به دست آمده است (گلزاری، ۱۳۷۹؛ به نقل از نجفی، احدی و دلاور، ۱۳۸۵).

برای تجزیه و تحلیل داده های به دست آمده از ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه گام به گام استفاده شد.

نتایج

برای تعیین همبستگی بین ابعاد نگرش مذهبی با ابعاد هفت گانه کارکرد خانواده و رضایت از زندگی از ضریب همبستگی پیرسون استفاده کرده ایم که نتایج آن در جدول شماره ۱ مندرج است.

جدول شماره ۱: ماتریس همبستگی ابعاد نگرش مذهبی با ابعاد کارکرد خانواده و رضایت زندگی

کل مقیاس	آمیزش عاطفی	پاسخدهی عاطفی	ارتباط	حل مسئله	نقشها	کنترل رفتاری	کارکرد کلی	
-۰/۰۹۴	-۰/۰۸۶	-۰/۱۲۴*	-۰/۰۳۹	-۰/۰۳۶	-۰/۰۴۷	-۰/۱۱۰*	-۰/۰۶۳	انجام واجبات
-۰/۰۶۷	-۰/۱۰۸*	-۰/۰۳۵	-۰/۰۲۹	۰/۰۰۰	-۰/۰۷۴	-۰/۰۵۰	-۰/۰۶۲	انجام مستحبات
-۰/۱۹۲**	-۰/۱۹۷**	-۰/۱۷۱**	-۰/۰۷	-۰/۱۰۲*	-۰/۲۰**	-۰/۱۵۷**	-۰/۱۵۳**	تصمیم گیری و انتخاب

* سطح معناداری $p < ۰/۰۵$ ؛ ** سطح معناداری $p < ۰/۰۱$

مطابق مندرجات جدول فوق، انجام واجبات، از بین ابعاد کارکرد خانواده با کنترل رفتاری و پاسخدهی عاطفی رابطه منفی معناداری دارد. همچنین انجام مستحبات با آمیزش عاطفی رابطه منفی معنادار دارد. بعد تصمیم گیری و انتخاب نیز به غیر از بعد ارتباط با دیگر ابعاد کارکرد خانواده رابطه منفی معنادار دارد. این معناست که هر چقدر نمره فرد در آزمون نگرش مذهبی بیشتر باشد، که دلیل بر نگرش مثبت به دین است، آسیب در عملکرد کمتر خواهد بود و بالعکس.

برای پیش بینی هر یک از ابعاد کارکرد خانواده براساس نگرش مذهبی از تحلیلی رگرسیون چندگانه گام به گام استفاده نموده ایم. بنابراین ابتدا جهت تعیین سهم سه بعد نگرش دینی در کارکرد کلی از تحلیل رگرسیون چندگانه گام به گام استفاده نمودیم که نتایج آن در جدول شماره ۲ مندرج است. مطابق مندرجات این جدول، استنباط

می‌شود که فقط تصمیم‌گیری و انتخاب قادرند $0/02$ از تغییرات متغیر ملاک (کارکرد کلی خانواده) را پیش‌بینی کنند، چرا که F محاسبه شده $9/56$ در سطح $P < 0/005$ معنادار می‌باشد. علاوه بر این تحلیل واریانس رگرسیون نشان داد که رگرسیون نمرات ملاک به طرف میانگین نمرات پیش‌بین از نظر آماری در سطح $P < 0/005$ معنادار است.

جدول شماره ۲: تحلیل رگرسیون گام به گام کارکرد کلی خانواده از طریق ابعاد نگرش مذهبی

مدل	R	مجذور R	خطای مجذور R	آمار تغییرات			
				تغییرات مجذور R	تغییرات F	df1	df2
۱	۰/۱۵۳	۰/۰۲۳	۰/۰۲۱	۰/۰۲۳	۹/۵۶	۱	۳۹۸

پیش‌بین (۱): تصمیم‌گیری و انتخاب؛ ملاک: کارکرد کلی خانواده
 همچنین نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام کنترل رفتاری از طریق ابعاد نگرش مذهبی، در جدول شماره ۳ درج شده است. مطابق مندرجات این جدول، استنباط می‌شود که فقط تصمیم‌گیری و انتخاب قادرند $0/02$ از تغییرات متغیر ملاک (کنترل رفتاری) را پیش‌بینی کنند، چرا که F محاسبه شده $10/04$ در سطح $P < 0/005$ معنادار می‌باشد. همچنین تحلیل واریانس رگرسیون نیز نشان داد که رگرسیون نمرات متغیر ملاک (کنترل رفتاری) به طرف میانگین نمرات پیش‌بین در سطح $P < 0/005$ معنادار می‌باشد.

جدول شماره ۳: نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام کنترل رفتاری از طریق ابعاد نگرش مذهبی

مدل	R	مجذور R	خطای مجذور R	آمار تغییرات			
				تغییرات مجذور R	تغییرات F	df1	df2
۱	۰/۱۵۷	۰/۰۲۵	۰/۰۲۲	۰/۰۲۵	۱۰/۰۴	۱	۳۹۸

پیش‌بین (۱): تصمیم‌گیری و انتخاب؛ ملاک: کنترل رفتاری

جدول شماره ۴ نیز نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام نقشها را نشان می دهد. مطابق مندرجات این جدول فقط بعد تصمیم گیری و انتخاب توانسته است ۰/۰۱ از تغییرات نقشها را پیش بینی کنند، از آنجایی که F محاسبه شده ۴/۱۵ در سطح $P < 0/05$ معنادار می باشد. علاوه براین تحلیل واریانس رگرسیون حاکی از آن است که رگرسیون نمرات نقشها به طرف میانگین نمرات پیش بین در سطح $P < 0/05$ معنادار است.

جدول شماره ۴: نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام نقشها از طریق ابعاد نگرش مذهبی

مدل	R	مجذور R	خطای استاندارد پیش بینی	آمار تغییرات			
				تغییرات مجذور R	تغییرات F	df1	df2
۱	۰/۱۰۲	۰/۰۱۰	۰/۳۶۷۷	۰/۰۱۰	۴/۱۵	۱	۳۹۸

پیش بین (۱): تصمیم گیری و انتخاب؛ ملاک: نقشها

نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام حل مسئله که در جدول شماره ۵ مندرج است حاکی از این است که دو بعد از نگرش مذهبی توانسته اند به طوری معناداری تغییرات حل مسئله را پیش بینی کنند. مطابق مندرجات این جدول تصمیم گیری و انتخاب ۰/۰۴ و انجام مستحبات ۰/۰۱ از تغییرات متغیر حل مسئله را به صورت معنادار پیش بینی کرده اند. بدین صورت که F محاسبه شده برای تصمیم گیری و انتخاب و انجام مستحبات به ترتیب برابر ۱۶/۵۵ و ۵/۰۳ می باشد که برای به ترتیب در سطح $P < 0/001$ و $P < 0/05$ معنادار است. همچنین تحلیل واریانس رگرسیون نمرات حل مسئله به طرف میانگین نمرات هر دو متغیر در سطح $P < 0/001$ معنادار می باشد.

جدول شماره ۵: نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام حل مسئله از طریق ابعاد نگرش مذهبی

مدل	R	مجذور R	خطای استاندارد پیش بینی	آمار تغییرات			
				تغییرات مجذور R	تغییرات F	df1	df2
۱	۰/۲۰۰	۰/۰۴۰	۰/۴۹۳۵	۰/۰۴۰	۱۶/۵۵	۱	۳۹۸
۲	۰/۲۲۸	۰/۰۵۲	۰/۴۹۱۰	۰/۰۱۲	۵/۰۳	۱	۳۹۷

پیش بین: تصمیم گیری و انتخاب (۱)، انجام اعمال مستحب (۲)؛ ملاک: حل مسئله

جدول شماره ۶ نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام پاسخدهی عاطفی را نشان می دهد. مطابق مندرجات این جدول فقط بعد تصمیم گیری و انتخاب توانسته است $0/03$ از تغییرات پاسخدهی عاطفی را پیش بینی کنند، از آنجایی که F محاسبه شده $11/98$ در سطح $P < 0/001$ معنادار می باشد. علاوه بر این تحلیل واریانس رگرسیون حاکی از آن است که رگرسیون نمرات ملاک (پاسخدهی عاطفی) به طرف میانگین نمرات پیش بین (تصمیم گیری و انتخاب) در سطح $P < 0/001$ معنادار است.

جدول شماره ۶: نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام پاسخدهی عاطفی از طریق ابعاد نگرش مذهبی

مدل	R	مجذور R	خطای استاندارد پیش بینی	آمار تغییرات			
				تغییرات مجذور R	تغییرات F	df1	df2
۱	۰/۱۷۱	۰/۰۲۹	۰/۴۲۲۳	۰/۰۲۹	۱۱/۹۸	۱	۳۹۸

پیش بین (۱): تصمیم گیری و انتخاب؛ ملاک: پاسخدهی عاطفی

نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام آمیزش عاطفی در جدول شماره ۷ درج شده است. مطابق مندرجات این جدول تصمیم گیری و انتخاب $0/04$ از تغییرات آمیزش عاطفی را پیش بینی می کنند. به طوری که F محاسبه شده $16/14$ در سطح $P < 0/001$

معنادار است. همچنین تحلیل واریانس رگرسیون حاکی از آن است که رگرسیون نمرات ملاک (آمیزش عاطفی) به طرف میانگین نمرات پیش بین (فعالتهای مذهبی) در سطح $P < 0/001$ معنادار است.

جدول شماره ۷: نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام آمیزش عاطفی از طریق ابعاد نگرش مذهبی

مدل	R	مجذور R	خطای استاندارد پیش بینی	آمار تغییرات			
				تغییرات مجذور R	تغییرات F	df1	df2
۱	۰/۱۹۷	۰/۰۳۹	۰/۴۱۵۰	۰/۰۳۹	۱۶/۱۴	۱	۳۹۸

پیش بین (۱): تصمیم گیری و انتخاب؛ ملاک: آمیزش عاطفی

برای کل نمرات به دست آمده از مقیاس کارکرد خانواده نیز تحلیل رگرسیون انجام دادیم که نتایج آن در جدول شماره ۸ مندرج است. مندرجات این جدول نشان می دهد که تصمیم گیری و انتخاب نزدیک ۰/۰۴ از تغییرات کل مقیاس کارکرد خانواده را به طور معنادار پیش بینی کنند. همچنین تحلیل واریانس رگرسیون حاکی از آن است که رگرسیون نمرات ملاک (کل مقیاس کارکرد) به طرف میانگین نمرات پیش بین (تصمیم گیری و انتخاب) در سطح $P < 0/001$ معنادار است.

جدول شماره ۸: نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام کل مقیاس کارکرد خانواده از طریق ابعاد

نگرش مذهبی

مدل	R	مجذور R	خطای استاندارد پیش بینی	آمار تغییرات			
				تغییرات مجذور R	تغییرات F	df1	df2
۱	۰/۱۹۲	۰/۰۳۷	۰/۳۲۰۰	۰/۰۳۷	۱۵/۱۶	۱	۳۹۸

پیش بین (۱): تصمیم گیری و انتخاب؛ ملاک: کل مقیاس کارکرد خانواده

بحث و نتیجه گیری

هدف از انجام پژوهش حاضر، بررسی رابطه نگرش مذهبی و کارکرد خانواده و پیش بینی کارکرد خانواده بر اساس نگرش مذهبی دانشجویان بود. نتایج نشان داد که هر سه بعد نگرش مذهبی با برخی از ابعاد کارکرد خانواده رابطه دارد. با این حال، عمل به واجبات و مستحبات به ترتیب با دو و یک بعد از بعد از کارکرده خانواده رابطه داشتند، در حالی که دخالت دادن دین در تصمیم گیری و انتخاب، با همه ابعاد کارکرد خانواده به غیر از ارتباط رابطه معنادار داشت و علاوه بر این میزان همبستگی به دست آمده نیز در مقایسه با دو مولفه دیگر، در اغلب موارد بیشتر بود. همچنین نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام نیز حاکی از این است که دخالت دادن دین در تصمیم ها و انتخابها، ابعاد کارکرد کلی، نقشها، حل مسئله، پاسخدهی عاطفی، آمیزش عاطفی و کل مقیاس کارکرد خانواده در دانشجویان را پیش بینی کرده است، در حالیکه عمل به مستحبات فقط در پیش بینی حل مسئله سهم داشته و عمل به واجبات نیز در هیچ سهمی در پیش بینی ابعاد کارکرد خانواده نداشته است. این یافته بدان معناست که هر چه فرد از رهنمودهای دین اسلام در تصمیم گیری ها و انتخابهایش استفاده نماید، ابعاد مختلف کارکرد خانواده را افزایش خواهد داد. نتایج مطالعه حاضر با یافته های کولدول (۱۹۹۵) همسو می باشد که نشان داد که دینداری بر کارکرد خانواده تاثیر می گذارد. با این حال بر خلاف یافته های وی که حاکی از این بود که دعاکردن جمعی (که در دین اسلام جزو مستحبات به شمار می رود) در خانواده عامل موثری در کارکرد خانواده است، یافته های ما حاکی از این بود که این نوع از اعمال دینی تاثیر چندانی بر کارکرد خانواده نداشت.

نتایج مطالعه ما به صورت تلویحی به این مسئله نیز اشاره دارد که دین اسلام هم دارای رهنمودهای فردی و هم اجتماعی است، که در برخی از تعاریف دین (مثل پیترسون و همکاران، ۱۹۹۱؛ به نقل از فقیهی، خدایاری فرد، غباری بناب و شکوهی

یکتا، ۱۳۸۵) بر آن تاکید شده است. اما آنچه در کارکرد خانواده نقش بیشتری دارد، بیشتر مربوط به ابعاد اجتماعی این رهنمودها است. دو بعد اول در مطالعه حاضر نیز، یعنی عمل به واجبات و مستحبات بیشتر مبتنی بر فرد است، در حالی که بعد سوم بیشتر بر روابط بین فردی و اجتماعی تاکید دارد. از جمله عواملی که ممکن است در روابط بین فردی و خانوادگی موجب افزایش عملکرد خانواده گردد و در آیات و احادیث نیز بر آن تاکید شده است، عفو و بخشش است، به طوری که اخیراً استفاده از عفو در مشاوره های زناشویی و خانوادگی (فریدمن، ۲۰۰۰؛ خدایاری فرد و همکاران، ۱۳۸۰) به کار گرفته شده است. مطالعه خدایاری فرد و همکاران (۱۳۸۰) حاکی از این بود که عفو و بخشش توانسته است روابط خانوادگی افراد را بهبود بخشد.

با این حال ذکر این نکته لازم است که سهم و نقشی که این بعد از دینداری در کارکرد خانواده دارد چندان زیاد نیست. این بدان دلیل است که، به دلیل ماهیت پیچیده ای که خانواده دارد، علاوه بر دین متغیرهای دیگری نیز در کارکرد آن نقش دارند.

منابع

- ۱) بیرامی، منصور؛ حکمتی، عیسی؛ سودمند، محسن (زیر چاپ). عملکرد خانواده های دارای کودکان مبتلا به نقص توجه / بیش فعالی و خانواده های دارای کودک عادی از دیدگاه مادران. فصلنامه روانشناسی دانشگاه تبریز. تاییدیه شماره ۸۷/۹۸ از فصلنامه روانشناسی دانشگاه تبریز.
- ۲) ثنایی، باقر؛ علاقیند، ستیلا و هومن، عباس (۱۳۷۹). مقیاسهای سنجش خانواده ازدواج. تهران: موسسه انتشارات بعثت.
- ۳) خدایاری فرد، محمد؛ شهابی، روح الله؛ اکبری زردخانه، سعید (۱۳۸۶). رابطه نگرش مذهبی با رضایت مندی زناشویی در دانشجویان متأهل. فصلنامه خانواده پژوهی، سال سوم، شماره ۱۰: ۶۲۰-۶۱۱.
- ۴) خدایاری فرد، محمد؛ غباری بناب، باقر؛ شکوهی یکتا، محسن (۱۳۸۰). گستره پژوهشهای روانشناختی در حوزه دین. فصلنامه اندیشه و رفتار، سال ششم، شماره ۴: ۵۳-۴۳.
- ۵) خدایاری فرد، محمد؛ غباری بناب، باقر؛ فقیهی؛ علی نقی؛ وحدت تربتی، شادی (۱۳۸۱). روش درمانی عفو با تاکید بر دیدگاه اسلامی: بررسی موردی. مجله اندیشه و رفتار، سال هشتم، شماره ۱: ص ۴۸-۳۹.
- ۶) زاده محمدی، علی (۱۳۸۵). بررسی مقدماتی ویژگیهای روانسنجی و اعتبار یابی مقیاس کارکرد خانواده (FAD). طرح پژوهشی، پژوهشکده خانواده، دانشگاه شهید بهشتی.
- ۷) شریفی، طیب؛ مهربانی زاده هنرمند، مهناز؛ شکرکن، حسین (۱۳۸۴). نگرش دینی و سلامت عمومی و شکیبایی در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی اهواز. فصلنامه اندیشه و رفتار، سال یازدهم، شماره ۱: ۹۹-۸۹.
- ۸) فقیهی، علی نقی؛ خدایاری فرد، محمد؛ غباری بناب، باقر؛ شکوهی یکتا، محسن (۱۳۸۵). بررسی الگوی دینداری از منظر قرآن و سنت. فصلنامه اندیشه دینی دانشگاه شیراز، شماره پیاپی ۱۹: ص ۷۰-۴۱.
- ۹) کارلسون و همکاران (۱۳۷۸). خانواده درمانی. ترجمه شکوه نوابی نژاد. تهران: انتشارات انجمن اولیاء و مربیان.

- ۱۰) نجفی، محمود؛ احدی، حسن و دلاور، علی (۱۳۸۵). بررسی رابطه کارآیی خانواده و دینداری با بحران هویت. مجله دانشور رفتار، سال سیزدهم، شماره ۱۶، ص ۱۷-۲۶.
- ۱۱) هادیانفر، حبیب (۱۳۸۴). احساس ذهنی بهزیستی و فعالیتهای مذهبی در گروهی از مسلمانان. مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران (اندیشه و رفتار)، شماره ۱۱: ۲۳۲-۲۲۴.

- 1) Cherlin, A. (2004). The Deinstitutionalization of American marriage. *Journal of Marriage and Family*, 66: 848-861.
- 2) Coldwell, K. J. (1995). Religious effect on level of family functioning. *Journal of Family Psychology*, 7: 245-260.
- 3) Freedman, S. (2000). Creating an expected review: How therapists can help their clients forgive. *Journal of Family Psychotherapy*, 11: 87-92.
- 4) Kelley, B. S. (2008). Life satisfaction, religiosity/spirituality and relationship with parents in adolescents and young adults. Submitted thesis in partial fulfillment of the equipments for the degree of doctor of philosophy, Colombia University.
- 5) Macros, j., & Mc Cab, M. (2001). Relationships between identity and self-representation during adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 30 (5): 324-332.
- 6) Mahoney, A., Pargament, K., Swank, A., & Tarakeshvar, N. (2001). Religion in the home in the 1980s and 90s: A meta-analytic review and conceptual analysis of religion, marriage and parenting. *Journal of Family Psychology*, 13: 321-338.
- 7) Mahoney, A., Pargament, K., Swank, A., Swank, N. (2003). Religion and the sanctification of family relationship. *Review of Religious Research*, 44 (3): 220-236.
- 8) Miller, I.W., Ryan, E., Kietner, G.I, Bishop, D.S, & Epstein, N.B. (2000). The McMaster approach to families: Theory, assessment, treatment and research. *Journal of Family Therapy*, 22: 168-189.

- 9) Sawatzky, R., Ratner, P. A., & Chiu, L. (2005). A metaanalysis of relationship between spirituality and quality of life. *Social Indicators Research*, 72: 153-188.
- 10) Thoresen, C.E., Harris, A.H., & Oman, D. (2001) . *Spirituality, religion and Health: Evidence, Issues, and Concerns*. New York and London: The Guilford Press.
- 11) Zinnbauer, B. J., & Pargament, K. (2005). *Religious and spirituality. Handbook for the Psychology of religion*. New York: Guilford Press.
- 12) Zulling, K. J., Ward, R. M., & Horn, T. (2006). The association between perceived spirituality, religiosity and life satisfaction: the mediating role of self-rated health. *Social Indicators Research*, 79: 255-274.

Archive of SID

Relationships between Religiosity and Family Function in Tabriz Azad University
Student

Dr.N.Abdollah pur

Dr.M.Moghimi azar

H. GHolizadeh

M.R.Mahdavi Aghdam

Z.A.Ashrafi zaki

Abstract: the aim of this study was to determine the relationship between religiosity and family function.

400 students were selected by clustered randomized sampling. We used questionnaire and family evaluation tools .

The statistical analysis showed that there was significant relationship between concerning religious in decision making and all family dimensions, but there were meaningful correlation between performance of obligatory and recommended works with only one or two dimensions of family function.

Regression analysis showed that concerning religious predicted all aspects of family functions but performing the recommended works only was correlated to prediction of problems solving.

The results showed that religiosity is more effective in decisions and selections of the family, and Islam has not only individual but also social guidelines for human being.

Key words: religiosity, family function, student.

Archive of SID